

Миронюк Поліна Русланівна,
студентка II курсу
(ПФМ-1-24-1.4з),
спеціальності «Філологія»
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник:

О.О. Бровко, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

ПОЕТИКА ЖІНОЧОГО ДОСВІДУ В ЛІРИЧНІЙ ПРОЗІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ ТА УЛЯНИ КРАВЧЕНКО

Стаття присвячена аналізу наукової рецепції поетики жіночого досвіду в ліричній прозі Ольги Кобилянської та Уляни Кравченко. Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням інтересу до жіночого письма та ролі письменниць у формуванні модерної української суб'єктивності. Метою статті є з'ясування особливостей рецепції художнього моделювання внутрішнього світу жінки в ліричних мініатюрах авторок. У роботі проаналізовано ключові емоційні стратегії, символічні структури та образні моделі жіночого досвіду в інтерпретації представників фемістичної критики і гендерного літературознавства. Визначено спільні та відмінні риси у творчих підходах письменниць. Перспективами по-

дальших досліджень є вивчення медіаінтерпретацій ліричної прози та розширення порівняльного аналізу в контексті європейського жіночого письма.

Ключові слова: лірична проза; жіночий досвід; Ольга Кобилянська; Уляна Кравченко; модернізм; жіноче письмо; поетика; символіка.

Постановка проблеми в контексті сучасної філологічної науки. Лірична проза кінця XIX – початку XX століття постає ключовим етапом еволюції українського модернізму, у якому особливо помітно зміщується акцент на внутрішній світ особистості, психологізм та нові моделі емоційного самовираження. У цьому контексті творчість Ольги Кобилянської та Уляни Кравченко відіграє фундаментальну роль: їхні художні тексти не лише розширили жанрові можливості української прози, а й започаткували повноцінне осмислення жіночого досвіду як окремої мистецької і світоглядної проблеми. Актуальність теми зумовлена сучасним інтересом до гендерної оптики в літературознавстві та потребою комплексного переосмислення ролі жіночого письма у формуванні модерної української літератури. Дослідження специфіки жіночої прози демонструють історичну тяглість жіночого авторства та його роль у формуванні національного літературного канону в контексті реалізації наукової теми кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Література як інтелектуальний код суспільних трансформацій в Україні: кінець XIX – початок XXI ст.»»

Формулювання цілей статті (постановка завдання): окреслити особливості рецепції жіночого досвіду в ліричній прозі Ольги Кобилянської та Уляни Кравченко, проаналізувати стан дослідження механізмів художнього відтворення емоційної та духовної суб'єктивності жінки, а також визначити спільні й відмінні риси їхнього ліричного письма.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання означеної проблеми і на які опирається автор. Теоретико-методологічною основою дослідження стали праці Віри Агеевої (Агеева, 2019), Сніжани Жигун (Жигун, 2018; 2024), а також студії, присвячені поетиці ліричної прози Ольги Кобилянської, зокрема роботи Тетяни Чепурняк (Чепурняк, 2010). Для аналізу творчості Уляни Кравченко використано біографічні та літературознавчі дослідження Оксани Литвин (Литвин, 2021) та інших сучасних інтерпретаторів жіночого письма.

Наукові студії останніх десятиліть підтверджують значущість жіночої перспективи для розуміння літературного процесу. Зокрема, дослідження Віри

Агеевої «Власним голосом: жіноча одвертість і модерністський бунт» окреслює феномен жіночої одвертості та модерністського бунту, що дозволяє розглядати жіноче письмо як простір становлення суб'єктності (Агеева, 2019). У працях Тетяни Чепурняк простежено жанрові й поетологічні особливості поезії в прозі Ольги Кобилянської, зокрема механізми внутрішньої рефлексії, символізації природи та експресивної ліризації тексту (Чепурняк 2010). Значущий внесок у студії про Уляну Кравченко зробили Оксана Литвин та інші дослідники, які актуалізували її художнє світобачення й особливості творення жіночої інтимної суб'єктивності (Литвин, 2021).

У сучасному літературознавчому дискурсі проблема жіночого досвіду отримала нові виміри, що підкреслюють необхідність його вивчення. Статті Сніжани Жигун суттєво поглиблюють це поле. У дослідженні про жіночий досвід у прозі про боротьбу УПА «Прикрашений, маргіналізований, недоосмислений: жіночий досвід в українській жіночій прозі про боротьбу УПА» підкреслено, що жіноча суб'єктність часто залишається маргіналізованою або декоративно поданою, що вказує на важливість аналізу автентичного «власного голосу» жінки в літературі. (Жигун, 2024: 55) Інша праця дослідниці демонструє можливість реконструкції жіночої чуттєвості, тілесності та емоційності через поетичні форми (Жигун, 2018), що важливо для розуміння ширшої традиції жіночого письма, до якої належать і Ольга Кобилянська і Уляна Кравченко.

Попри значну кількість наукових розвідок, низка питань лишається недостатньо опрацьованою. Зокрема, потребує системного аналізу те, як у ліричній прозі Ольги Кобилянської та Уляни Кравченко художньо моделюється жіночий досвід – як особистісний, тілесний, емоційний і духовний вимір. Недостатньо дослідженим залишається питання взаємодії ліризації прози, символічних образів природи та індивідуальної жіночої суб'єктивності.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням авторських положень. У сучасному гуманітарному дискурсі поняття «жіночий досвід» розглядається як комплекс емоційних, психологічних, соціальних та культурних проявів, який формує специфічний спосіб художнього самовираження жінки. У ліричній прозі це поняття набуває особливої ваги, оскільки саме ця форма тексту дозволяє найповніше реалізувати внутрішню рефлексію, емоційність, індивідуальну свободу та інтимність висловлювання.

Попри дискусійність поділу літератури на «жіночу» та «чоловічу», дослідники визнають, що жіночий досвід має свої характерні вияви у світовій та українській

прозі. Зокрема, у пострадянській Україні сформувалося яскраве покоління письменниць і критикинь, яке істотно вплинуло на оновлення літературного процесу, часто демонструючи сміливіші й модерніші творчі стратегії, ніж ті, що були притаманні авторам-чоловікам. (Чепурняк, 2010: 190; Пошибайло, 2014)

У глобальному контексті «жіноча» проза має давню традицію, що сягає епохи Відродження й активно розвивається в XIX столітті, відзначена творчістю Джейн Остін, Жорж Санд, Елізи Ожешко, Сельми Лагерлеф, Айріс Мердок та інших авторок. В українській літературі, своєю чергою, вагомий внесок зробили Уляна Кравченко та Ольга Кобилянська, які утвердили жіночий голос як повноправний компонент національної прози (Пошибайло, 2014).

Водночас дослідники підкреслюють, що жіночий досвід не зводиться лише до опису жіночої долі. Йдеться радше про спосіб бачення світу, де на перший план виходять інтимність, емоційність, заглиблення в душевні стани та зосередження на щоденних подіях, що формують внутрішню історію «маленької людини» (Голота, 2022: 21). Героїні такої прози постають не абстрактними художніми конструкціями, а реальними, психологічно переконливими жінками з розвиненим внутрішнім світом, складними переживаннями та власними стратегіями взаємодії з оточенням.

У цьому ключі «жіноча проза» часто тягнє до синтезу жанрів – від філософської медитації до любовного чи історичного наративу – але центральним завжди залишається не сюжет, а те, як героїня переживає події та як вона формує свою ідентичність у взаємодії зі світом (Пошибайло, 2017).

Отже, у контексті ліричної прози Ольги Кобилянської й Уляни Кравченко «жіночий досвід» виступає концептом, який визначає не лише тематичний зміст творів, а й їхню поетику: фрагментарність, символізм, психологізм, внутрішній монолог і домінування емоційної логіки над подієвою. Це дозволяє осмислити жіночий голос як автономну естетичну категорію, що формує спосіб мислення та структуру художнього тексту.

У ліричних мініатюрах Ольги Кобилянської *«Мої лілії»*, *«Рожі»*, *«Сумно колишуться сосни»*, *«Там зірки пробивались»*, *«Акорди»* проблема жіночого досвіду набуває особливого змістового та естетичного виміру. На відміну від традиційної жіночої оповіді XIX століття, де домінують побутові мотиви або соціальна критика, Ольга Кобилянська формує власну модель внутрішнього світу жінки – інтелектуальної, духовно заглибленої, мислячої й здатної до саморефлексії. В її ліричних мініатюрах простежується відхід від зовнішньої фабули на користь пси-

хологічного пейзажу: почуття, інтимні переживання та духовний пошук стають рівнозначними художнім подіям.

Ольга Кобилянська зображує жінку не лише як соціально обмежену фігуру епохи, а як автономний суб'єкт, здатний до осмислення себе та світу. Її героїня живе у високій емоційній напрузі: вона відчуває світ через тонкі душевні стани, заглиблюється у самотність, чутливість, розчарування, любов і тугу – але не як слабкість, а як способи пізнання і внутрішнього визрівання. У цьому проявляється нова для літератури модерна концепція жіночої чуттєвості, що виходить за межі стереотипних уявлень про «жіночий сентименталізм» (Починок, 2005).

Прикметною ознакою є також поєднання жіночого досвіду з природним світом. Квітка, ліс, вітер, сонце, темрява й тиша набувають у прозі Ольги Кобилянської статусу духовних співрозмовників. Лілеї у «*Моїх лілеях*», рожі у творі «*Рожі*», образи світла й тіні, самотньої сарни в «*Акордах*» – це не декоративні деталі, а метафори внутрішнього життя жінки. Через них передається її вразливість, сила, здатність до переродження, її прагнення знайти гармонію у світі, що часто не відповідає її духовним потребам. Природа втілює емоційні стани жінки й водночас надає можливість для її внутрішнього звільнення.

Окремо варто підкреслити акцент на індивідуальному жіночому голосі. У ліричній прозі Ольги Кобилянської дає своїм героїням право говорити: вони думають, ставлять запитання, сумніваються, аналізують власний біль, шукають смисли. Це голос, що не боїться проговорювати свої почуття й бути суб'єктивним, а не об'єктивним. Таке автонаративне розгортання свідомості є одним із визначальних рис модерністського письма, у якому жіночий досвід є не темою, а оптикою творення світу (Агеєва, 2019).

Узагальнюючи, жіночий досвід у ліричній прозі Ольги Кобилянської постає як процес внутрішнього самовираження, творення особистісної ідентичності та духовного самоздійснення. Це досвід, що поєднує чутливість і філософічність, естетизм і психологізм, інтимну сповідальність і ширший культурний сенс. Саме через нього Кобилянська закладає основи української модерної жіночої прози, де внутрішній світ жінки стає повноцінною художньою реальністю.

Проза Уляни Кравченко постає як унікальний художній простір, у якому жіночий досвід набуває морально-етичного, духовного та національного вимірів. На відміну від Ольги Кобилянської, чия проза зосереджена на внутрішньому психологічному аналізі та екзистенційному переживанні свободи, Кравченко вибудовує свій художній світ на поєднанні особистісного й суспільного, індиві-

дуального й колективного. Її ліричне письмо демонструє глибоку залученість до проблем жіночої освіти, самореалізації, духовного зростання та національного пробудження.

В основі художньої моделі Уляни Кравченко – жінка як творча, моральна та педагогічна сила, що формує гармонійний простір навколо себе. Значна частина її ліричних текстів відображає внутрішні переживання героїні, однак ці переживання завжди співвіднесені з її відповідальністю перед іншими – дітьми, громадою, нацією. Як свідчить аналіз текстів, її поезія в прозі поєднує емоційність із високим рівнем свідомості, а особистісні почуття – із гуманістичними та виховними ідеалами. (Литвин, 2021: 202)

Жіночий досвід в Уляни Кравченко має етичний характер: для її героїнь важливим є не лише власний душевний стан, а й уміння любити, співпереживати, надихати та виховувати. У цьому контексті Уляна Кравченко стає однією з перших українських письменниць, які художньо осмислюють професійну роль жінки-вчительки, що творить нове покоління «через серце» у творах *«Хризантеми»*, *«Спогади вчительки»*. Саме педагогічний аспект надає її ліричній прозі гуманістичного та соціально значущого змісту.

Пейзажні та символічні образи в її поезіях у прозі – світло, вітер, цвіт, стежка – виконують функцію духовних маркерів, що віддзеркалюють емоційні стани та життєві вибори героїні. Природа в текстах Кравченко, як і в Кобилянської, має голос і чутливість, однак у її творах вона часто стає метафорою моральної дороги, праці та служіння (Волощук, 2024: 421).

Отже, жіночий досвід у ліричній прозі Уляни Кравченко базується на поєднанні емоційності й відповідальності, інтимності й соціальності, внутрішнього світу і суспільної місії. Її твори формують модель жінки, яка здобуває самореалізацію не лише через особистісне самопізнання, а й через активну участь у культурному й національному житті.

Порівняння ліричної прози Ольги Кобилянської та Уляни Кравченко дозволяє простежити два різні, але взаємодоповнювальні моделі художнього осмислення жіночого досвіду в українській літературі кінця XIX – початку XX століття. Попри спільну увагу до внутрішнього світу жінки, їхні твори демонструють відмінні акценти, стилістичні рішення та філософські орієнтири.

Для Ольги Кобилянської ключовим є психологічно-індивідуальний вимір жіночого досвіду. Її героїні зосереджені на самопізнанні, пошуку свободи, духовного самоствердження. Внутрішній монолог, асоціативність, символічні образи

природи створюють простір, у якому жінка осмислює себе через інтимні переживання та емоційні прозріння. В Ольги Кобилянської домінує модель жінки як автономної особистості, здатної виходити за межі патріархальних обмежень і вибудовувати власну систему цінностей.

У ліричній прозі Уляни Кравченко жіночий досвід постає більш соціально інтегрованим. Її героїня – не лише чутлива індивідуальність, а й активна учасниця суспільного життя, учителька, вихователька, духовна наставниця. Емоційність у її текстах невіддільна від відповідальності за інших, а особисте тісно пов'язане з національним і моральним. Таким чином, Кравченко вибудовує модель жінки як етичної та культуротворчої сили, для якої самореалізація відбувається через служіння й дію.

Художній світ Ольги Кобилянської тяжіє до інтимності, філософських узагальнень і символічної багатозначності, тоді як Уляна Кравченко демонструє ліричність, спрямовану на гармонізацію людини й світу, на виховання, співчуття, творення духовного простору. Спільною рисою для обох авторок є поєднання пейзажної символіки з емоційними станами героїнь, однак природа в Ольги Кобилянської функціонує як дзеркало внутрішнього «я», тоді як в Уляни Кравченко – як моральний орієнтир і знак життєвої дороги.

Отже, порівняльний аналіз дає змогу побачити, що жіночий досвід у творчості Кобилянської та Кравченко постає багатовимірним феноменом – від психологічної глибини й естетичного самовираження до соціальної та культурної місії. Разом їхні художні моделі формують широкую картину жіночої самосвідомості української модерної літератури.

Висновки й перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. У статті було простежено особливості художнього втілення жіночого досвіду в ліричній прозі Ольги Кобилянської та Уляни Кравченко, що дозволило окреслити спільні та відмінні риси їхнього творчого мислення. Аналіз теоретичних джерел довів, що поняття «жіночий досвід» у літературознавстві охоплює комплекс емоційних, психологічних, соціальних і культурних чинників, через які жінка осмислює своє «я» та взаємодію зі світом. Цей концепт є ключовим для розуміння ліричної прози обох письменниць.

У ліричних мініатюрах Ольги Кобилянської *«Мої лілеї»*, *«Рожі»*, *«Сумно колишуться сосни»*, *«Там зізди пробивались»*, *«Акорди»* жіночий досвід постає передусім як внутрішній, психологічно-рефлексивний процес, що ґрунтується на самоспостереженні, емоційній чутливості, прагненні свободи та гармонії. Приро-

да, символіка, образи світла й руху стають засобами художнього вираження душевних станів героїні. У такий спосіб Ольга Кобилянська формує модель жінки як автономної духовної особистості, для якої внутрішній світ є головною сферою самоствердження.

Творчість Уляни Кравченко демонструє іншу траєкторію: жіночий досвід у її прозі переважно соціально зумовлений і вибудований на засадах гуманізму, педагогічної місії та національного самоусвідомлення («Хризантеми», «Спогади вчительки»). Емоційність в Уляни Кравченко невіддільна від відповідальності за інших, а індивідуальні переживання поєднані з високим моральним змістом. Жінка в її текстах постає як активна творча сила, спрямована на виховання, духовну підтримку та утвердження людських цінностей.

Порівняльний аналіз засвідчив, що обидві письменниці збагатили українську літературу кінця XIX – початку XX століття новими формами вираження жіночої чуттєвості й самосвідомості, проте зробили це різними шляхами: Ольга Кобилянська – через психологічну глибину та філософську символіку, Уляна Кравченко – через соціогуманістичний пафос і педагогічну спрямованість. Разом ці дві творчі моделі формують розширене уявлення про жіночий досвід у ліричному дискурсі української літератури.

Отже, проведене дослідження підтверджує важливість ліричної прози Ольги Кобилянської та Уляни Кравченко як джерела розуміння не лише естетичних тенденцій своєї доби, а й ширших процесів формування жіночої суб'єктивності в українській культурі.

Список використаних джерел

- Агеева В. Власним голосом: жіноча одвертість і модерністський бунт. *Інша оптика : гендерні виклики сучасності* [упоряд. В. Агеева, Т. Марценюк]. Київ : Смолоскип, 2019. С. 13–28.
- Волощук Г. Розповідні й віршувальні форми вираження авторської ідейно-естетичної свідомості в ліриці Уляни Кравченко. *Прикарпатський вісник Наукового товариства імені Шевченка. Слово*. 2024. № 20(74). С. 419–428. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2024_20_37 (дата звернення: 25.11.2025).
- Голота О. Жанр поезії в прозі у творчості Ольги Кобилянської. *Вісник Запорізького держ. ун-ту. Філологічні науки*, 2002. № 2. С.21–23.
- Жигун С. Відтворення жіночого досвіду у літературі 1920-х років (на матеріалі лірики Н. Забіли) *Синopsis: текст, контекст, медіа*. 2018. № 1. http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2018_1_6 (дата звернення: 26.11.2025).
- Жигун С. Прикрашений, маргіналізований, недоосмислений: жіночий досвід в українській жіночій прозі про боротьбу УПА *Слово і Час*. 2024. № 3 (735). С. 52–68.
- Литвин О. Творчість Уляни Кравченко в оцінках літературно-художнього дискурсу. *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку* : матеріали III міжнар. наук. конф.,

26-27 бер. 2021 р. Дніпро, 2021. Ч. 2. С. 201–204.

Починок Л. Ольга Кобилянська: Знайома постать у новому ракурсі: навч. посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2005. 192 с.

Подшибайло О. Феномен жіночої прози: біобібліограф. покажч.; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара. Полтава, 2014. Вип. 2. 34 с.

Подшибайло О. Феномен жіночої прози: біобібліограф. покажч.; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесея Гончара. Полтава, 2017. Вип. 4. 28 с.

Чепурняк Т. Внутрішні авторські рефлексії у поезіях в прозі Ольги Кобилянської (на матеріалі творів «Акорди», «Мої лілеї», «Весняний акорд»). *Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка*, 2010, Вип. 21. С.190–193.

References

Aheieva V. Vlasnym holosom: zhinocha odvterst i modernistskyi bunt. Insha optyka: genderni vyklyky suchasnosti [uporiad. V. Aheieva, T. Martseniuk]. Kyiv: Smoloskyp, 2019. S. 13–28.

Voloshchuk H. Rozpovidni y virshuvalni formy vyrazhennia avtorskoi ideino-estetychnoi svidomosti v lirytsi Uliany Kravchenko. Prykarpatskyi visnyk Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. Slovo. 2024. № 20(74). S. 419–428. S. 2–3 http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pvntsh_sl_2024_20_37 (25.11.2025).

Holota O. Zhanr poezii v prozi u tvorchosti Olhy Kobylianskoi. Visnyk Zaporizkoho derzh. un-tu. Filolohichni nauky, 2002. № 2. S.21–23.

Zhyhun S. Vidtvorenna zhinochoho dosvidu u literaturi 1920-kh rokiv (na materialy liryky N. Zabily) Synopsys: tekst, kontekst, media. 2018. № 1. http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2018_1_6 (26.11.2025).

Zhyhun S. Prykrashenyi, marhinalizovanyi, nedoosmyslenyi: zhinochy dosvid v ukrainskii zhinochii synopsys: tekst, kontekst, media. 2024. № 3 (735). S. 52–68.

Lytvyun O. Tvorchist Uliany Kravchenko v otsinkakh literaturno-khudozhnoho dyskursu. Osvita i nauka u minlyvomu sviti: problemy tapspektyvy rozvytku: materialy III mizhnar. nauk. konf., 26-27 ber. 2021 r. Dnipro, 2021. Ch. 2. S. 201–204.

Pochynok L. Olha Kobylianska: Znaioma postat u novomu rakursi: navch. posibnyk. Kamianets-Podilskyi: PP Moshak M.I., 2005. 192 s.

Podshybailo O. Fenomen zhinochoi prozy: biobibliohraf. pokazhch; Poltavska oblasna biblioteka dlia yunatstva im. Olesia Honchara. Poltava, 2014. Vyp. 2. 34 s.

Podshybailo O. Fenomen zhinochoi prozy: biobibliohraf. pokazhch; Poltavska oblasna biblioteka dlia yunatstva im. Olesia Honchara. Poltava, 2017. Vyp. 4. 28 s.

Chepurnyak T. Vnutrishni avtorski refleksii u poeziakh v prozi Olhy Kobylianskoi (na materialy tvoriv «Akordy», «Moi lilei», «Vesnianyi akord»). *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho nats. un-tu imeni Ivana Ohienka*, 2010, Vyp. 21. S.190–193.

POETICS OF FEMALE EXPERIENCE IN THE LYRICAL PROSE OF OLGA KOBILIANSKA AND ULYANA KRAVCHENKO

Polina Myronyuk, second-year student (master's) majoring in «Philology» at the Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Arts of the Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University.

The article is devoted to the analysis of the scientific reception of the poetics of female experience in the lyrical prose of Olga Kobylianska and Ulyana Kravchenko. The

relevance of the research topic is determined by the growing interest in female writing and the role of female writers in the formation of modern Ukrainian subjectivity. The aim of the article is to identify the peculiarities of the reception of artistic modelling of the inner world of women in the authors' lyrical miniatures. The work analyses key emotional strategies, symbolic structures and figurative models of female experience as interpreted by representatives of feminist criticism and gender literary studies. Common and distinctive features in the creative approaches of female writers are identified. Prospects for further research include the study of media interpretations of lyrical prose and the expansion of comparative analysis in the context of European women's writing.

Keywords: lyrical prose; female experience; Olha Kobylianska; Ulyana Kravchenko; modernism; female writing; poetics; symbolism.